

Titel:

Katelijnestraat 103-105, Brugge. Herbestemming Redemptoristinnenkerk

Deel 3: Programma van Maatregelen

Project

Herbestemming Redemptoristinnenkerk
Katelijnestraat 103-105, B-8000 Brugge

Opdrachtgever

stad Brugge
Burg 12, B-8000 Brugge

Uitvoerders

Frederik Roelens
Dieter Verwerft

Inhoudstabel:

1. Inleiding
2. Gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen
3. Deel 3: Programma van Maatregelen
4. Bijlagen

Inleiding

Deze archeologienota kadert in een geplande omgevingsvergunningsaanvraag. De bouwheer, stad Brugge, plant om de huidige kerk en aanpalende ruimtes, gelegen Katelijnestraat 103-105 te Brugge, te herbestemmen tot klaslokalen/atelierruimtes voor de aan de overzijde van de straat gelegen kunstacademie. Hierbij zijn meerdere bodemingrepen gepland. Het ontwerp is van de hand van architectenbureau LMS Vermeersch.

Het projectgebied bevindt zich in een vastgestelde archeologische zone, de historische stadskern van Brugge. Aangezien de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 300m² of meer bedraagt, is een archeologisch vooronderzoek verplicht volgens het Onroerenderfgoeddecreet van 2015. Op deze basis wordt een archeologienota zonder ingreep in de bodem opgesteld.

Aardewerk werd aangesteld om deze archeologienota door middel van een bureauonderzoek op te maken.

DEEL 3 : Programma van maatregelen

1. Administratieve gegevens

Initiatiefnemer en zakelijkrechthouder: stad Brugge, Burg 12, B-8000 Brugge

Erkend archeoloog: : Frederik Roelens

Locatie/vindplaats: West-Vlaanderen, B-8000 Brugge, Katelijnestraat 103-105

Bounding box ((70241.6260325004986953 210760.31009337169234641,
70241.55106937045638915 210760.44449155477923341, 70236.80483233585255221
210767.83799798236577772, 70234.38887774420436472 210771.59900530765298754,
70267.27252564656373579 210811.54123508158954792, 70265.19818874764314387
210810.27623226182186045, 70281.36720045050606132 210784.82196599926101044,
70250.71370566736732144 210765.00385621527675539, 70250.18682195324799977
210765.87128672024118714, 70241.6260325004986953 210760.31009337169234641))

Naam site: Katelijnestraat 103-105, Brugge; code: BR19RE

Kadaster: Brugge, 3 afd. Sectie C nr.: 688p

2. Gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen

In de bureaustudie zijn verscheidene bronnen zoals de nog aanwezige erfgoedwaarden, de landschapshistoriek, de topografie, de geomorfologie, het bodemgebruik, de vegetatie en de historische ingrepen op het plangebied bekeken. Op basis van al deze data is een impactanalyse opgesteld van de geplande werken op het potentieel archeologisch bodemarchief.

Ten eerste kan gesteld worden dat er in de omgeving van het plangebied veel archeologische sites en waarnemingen gedaan zijn. In de ruime omgeving is een duidelijk overwicht van laatmiddeleeuwse sporen, maar er is ook sprake van oudere vondsten, met name uit de bronstijd. Voor het terrein geldt aldus een matig hoge archeologische verwachting.

Voor de eeuwenlange periode vanaf het gebruik van/aanpassingen aan het landschap door de prehistorische mens tot de beschikbare cartografische bronnen zijn er geen gegevens voorhanden. Er kan echter wel aangenomen worden dat verstoringen – althans in verticale zin – kleinschalig zullen zijn geweest: bodemingrepen in het kader van een ‘doorsnee’ agrarisch gebruik zullen beperkt gebleven zijn tot een toplaag van 30-40 cm.

Vanaf de 16^{de} eeuw is de menselijke aanwezigheid op het terrein te achterhalen via cartografische bronnen. Op al deze kaarten is het plangebied bebouwd. Volgens het register van de Zestendelen staat er op het plangebied in 1580 een 7-tal woningen, allemaal eigendom van dezelfde eigenaars, zijnde de ‘weduwe Pieter De Meestere en de weduwe Jooris Blynck’. De folio’s stoppen allemaal in 1684.

In dat jaar verwerven de Kapucinessen alle panden en laten deze slopen om er hun klooster te bouwen. Over dit klooster is weinig gekend; we beschikken slechts over één pentekening, opgemaakt in 1796. Op deze pentekening is aan straatzijde een éénbeukige kapel weergegeven die verbonden is met een U-vormige pandgang waarop de overige vertrekken uitgeven. Het geheel is ommuurd, de enige toegang gebeurt via een rondboogpoort ten noorden van de kapel.

De ruimte nabij de ingang van de kapel fungeert als binnenkoer; hierop zijn verschillende kleinere aanbouwen getekend. Achterin dit ommuurde domein is een omvangrijke moestuinzone volgens Franse landschappelijke stijl.

De Kapucinessen moeten het klooster in 1796 verlaten. De vrijgekomen kloostergebouwen worden vermoedelijk vrij snel gesloopt, want begin 19^{de}-eeuwse kaarten geven tegenover de Arsenaalstraat duidelijk een braakliggend stuk grond weer. Winkelier Jan Nollet bouwt hier een fort of beluik, bestaande uit vijf dwars op de straat georiënteerde huisjes, weergegeven op het primitief kadaster van 1835. De gronden worden in 1842 verworven door de Redemptoristinnen, die er hun omvangrijke kloostercomplex met inbegrip van de neogotische kerk neerpoten. Een eventueel aanwezig bodemarchief zal bij deze werkzaamheden ongetwijfeld negatieve gevolgen van ondervonden hebben Behalve het vervangen van de gevel door een neobarokke gevel in de jaren 1960, treden er geen noemenswaardige (structurele) wijzigingen meer op op het plangebied.

Elk archeologische terreinonderzoek dient afgestemd te worden met de verticale dimensie van de geplande bodemingrepen.

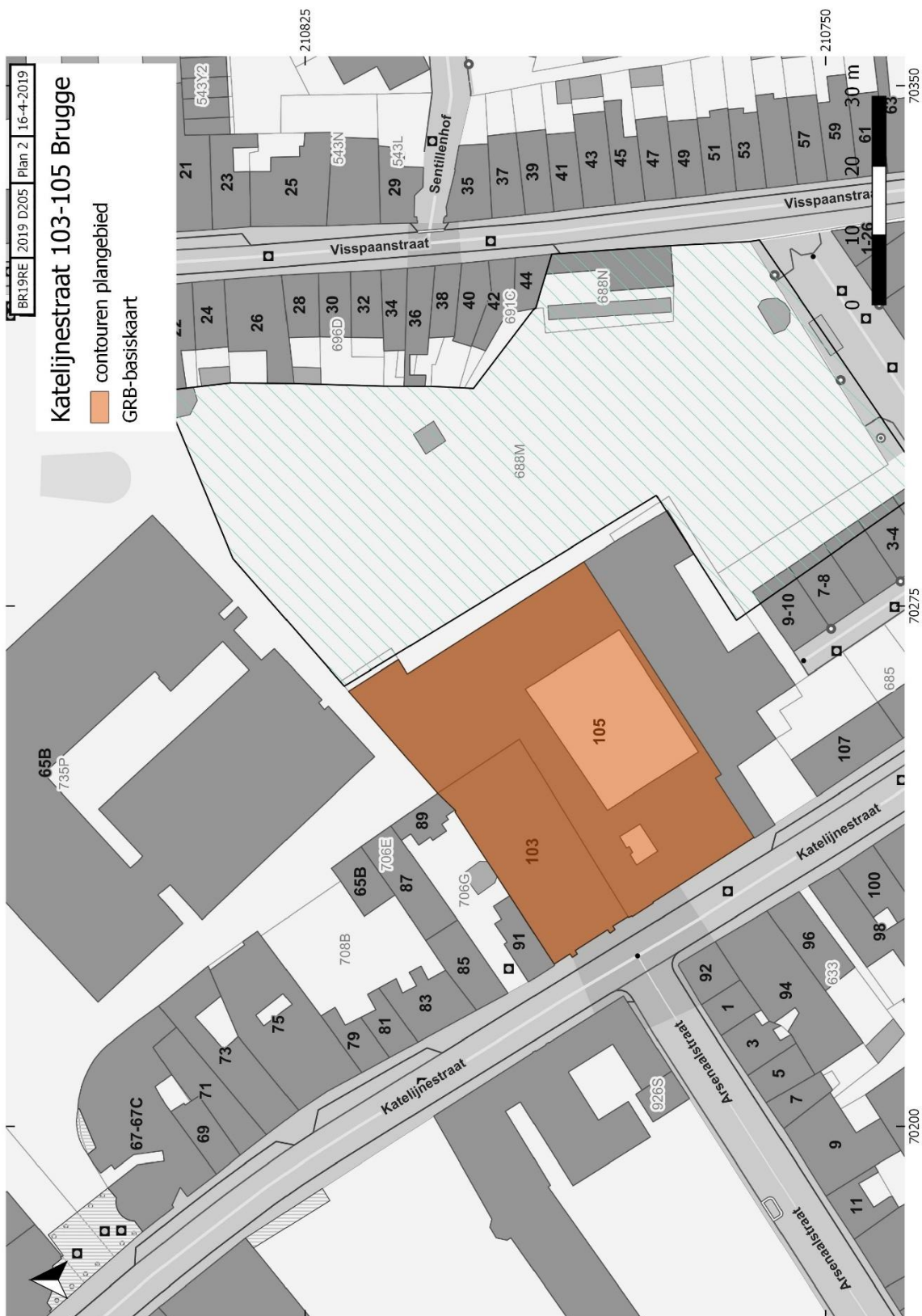
- Enerzijds wordt de vloeropbouw over het grootste deel van de kerk vernieuwd, met een totale footprint van 245m². Voor deze nieuwe vloeropbouw wordt een geplande uitgraving voorzien van 65 cm t.o.v. de huidige vloer. Hierboven wordt een buffer van 10cm gerekend. De huidige vloeropbouw wordt geraamd op circa 20 cm. De effectieve 'nieuwe' bodemingreep bedraagt aldus maximaal 55 cm.
- In het noordoosten van het plangebied wordt een nieuwe sanitaire blok voorzien. De bodemingrepen omvatten diverse leidingen en afvoeren van kleine diameters. De footprint bedraagt 18m². Deze voeren naar de reeds bestaande septische put in de binnentuin. Deze zone grenst aan een bestaande kleine bergkelder. De te verwachten verstoring bij deze werkzaamheden is vrij beperkt.

Louter op basis van de bureaustudie kon niet met zekerheid gesteld worden dat er geen potentieel tot kennisvermeerdering meer aanwezig is op het plangebied. Op basis van de beschikbare archivalische en cartografische bronnen is duidelijk dat op het plangebied een opeenvolging van bouwactiviteiten en bodemversturende werkzaamheden uitgevoerd zijn. De huidige kerkvloer dateert van 1845. De geplande bodemingreep (inclusief buffer) bedraagt 75cm t.o.v. de huidige bevloering, over een oppervlakte van 245m². De huidige kerk kent een hoogteverschil van 35 cm met de omliggende panden. De samenstelling van deze verhoging is op heden niet gekend. Gaat het om een heterogeen puinpakket of is er gebruik gemaakt van de funderingen van de eerdere bebouwing om dit plateau te realiseren? Zijn er nog sporen en structuren van de laat-17^{de}-eeuwse Kapucinessenkapel bewaard onder de vloer? Voor deze bodemingreep is er een aantoonbaar potentieel op kennisvermeerdering.

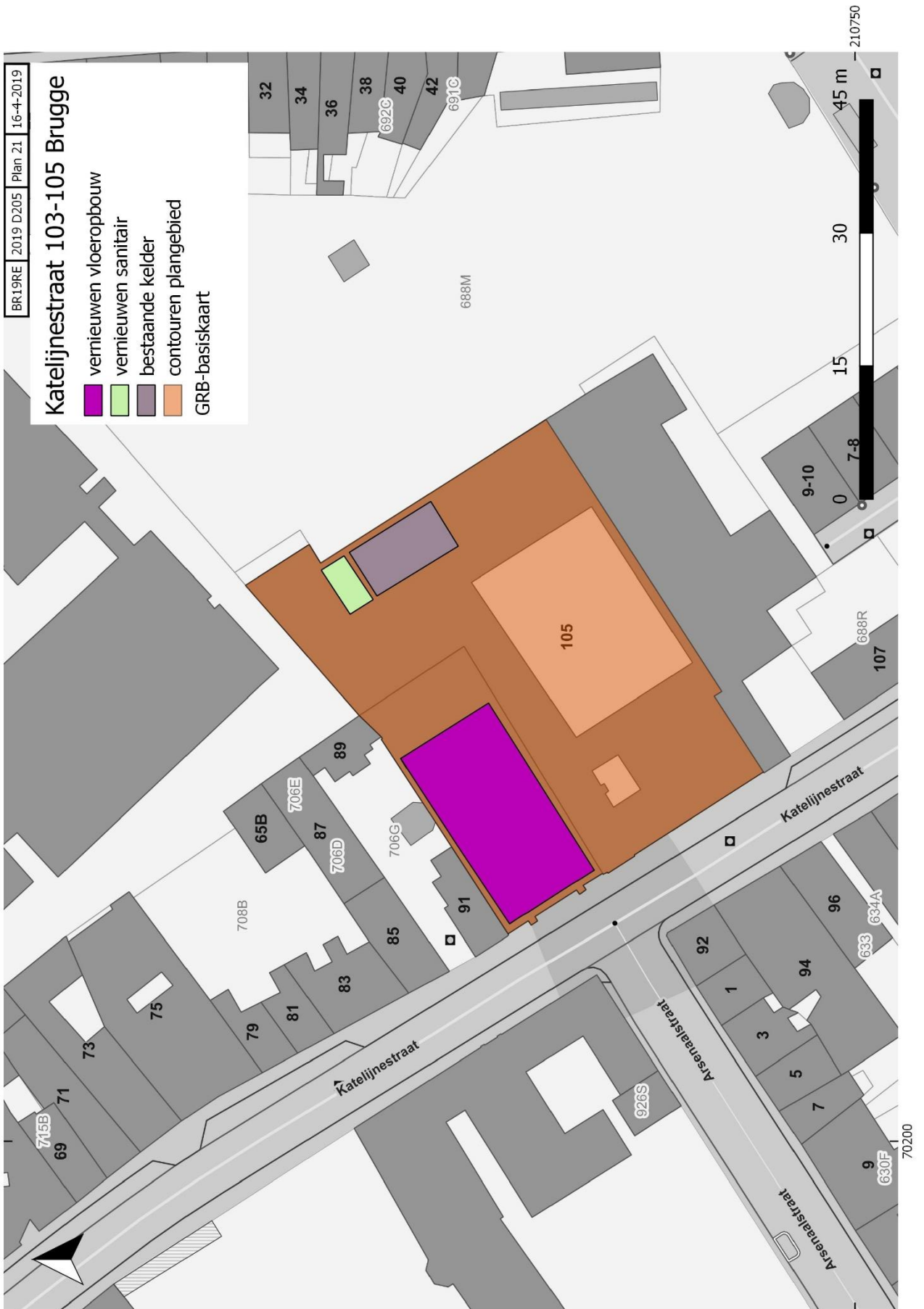
Voor wat betreft de geplande nieuwe sanitaire blok lijkt dit potentieel beperkt. Rekening houdend met het feit dat er binnen deze 18m² al een insteek van de achtergevel en een insteek van de aanpalende bergkelder te verwachten valt, lijkt verder onderzoek weinig zinvol en kosten-baten dan ook niet te verantwoorden.

Voor één van de hierboven besproken werkzaamheden wordt verder onderzoek geadviseerd. Dit verder onderzoek is noodzakelijk aangezien het vooronderzoek (bureauonderzoek) tot nu toe onvoldoende informatie opleverde om een gemotiveerde uitspraak te doen over de al dan niet

aanwezigheid, aard en graad van bewaring van archeologische sporen en/of structuren. Het onderzoek van het huidige archeologisch ensemble op basis van het bureauonderzoek volstaat niet om kenniswinst te boeken.



Figuur 1/Plan 2: het plangebied (oranje polygoon) op het GRB

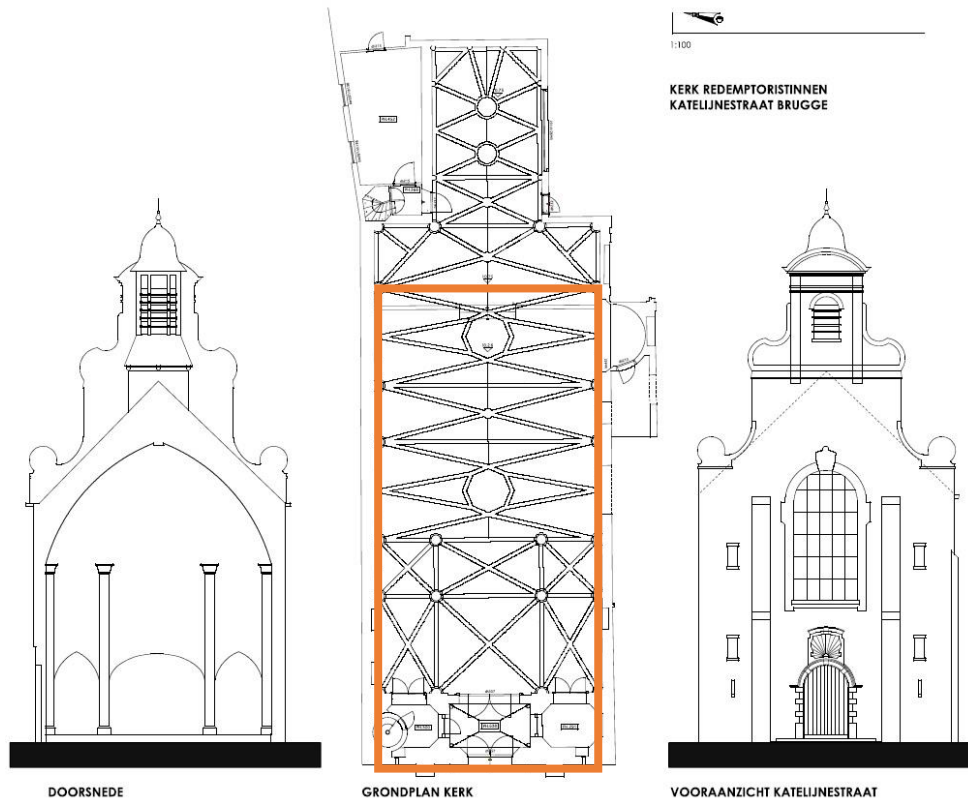


Figuur 2/Plan 21: syntheseplan met aanduiding van de geplande bodemingrepen

3. Programma van Maatregelen

3.1 Programma van maatregelen voor een uitgesteld archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem

Op basis van het Verslag van Resultaten kan gesteld worden dat er voor het projectterrein een potentieel tot kennisvermeerdering aanwezig is.



Figuur 3: grondplan van de kerk met aanduiding van de geplande bodemingrepen t.o.v. de huidige toestand.

Maatregelen

Voor dit bijkomend onderzoek wordt niet geopteerd voor aanvullend vooronderzoek zonder ingreep in de bodem, i.c. geofysisch onderzoek, metaaldetectie, landschappelijk booronderzoek of archeologisch booronderzoek. Er wordt wel gekozen voor een proefsleuven-en puttenonderzoek. Deze prospectietechniek dient als evaluatie om na te gaan of verder archeologisch onderzoek noodzakelijk is. Zo ja, welke uitvoeringsmodaliteiten daaraan dienen gekoppeld te worden.

Het verder onderzoek aan de hand van de proefsleuven en -putten moet in eerste instantie dus de aanwezigheid van vindplaatsen aantonen of weerleggen en indien ze aanwezig zijn, dient een evaluatie worden gemaakt van de begrenzing, bewaring, stratigrafie en datering van de vindplaats en van de mate waarin de werkzaamheden deze potentiële vindplaats(en) bedreigen.

Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Bij het uitvoeren en uitwerken van het archeologisch vooronderzoek moeten minstens volgende vragen beantwoord worden:

- Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Hoe is de opbouw van de chronologie van de aanwezige archeologische resten?
- Wat is de relatie tussen het bestaande gebouwenbestand en het aanwezig archeologisch erfgoed?
- Sluiten de sporen aan bij de resultaten van onderzoek in de omgeving en de data van de CAI en de huidige stand van zaken zoals gesynthetiseerd in Hillewaert et al (2011)?
- Welke specifieke activiteiten hebben in het onderzoeksgebied plaatsgevonden? Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor? Passen deze in de historische context van de locatie?
- Wat zeggen de aangetroffen vondsten over de welstand, levenswijze, sociale, economische en culturele achtergrond van de bewoners?
- Levert het organische en anorganische vondstmateriaal nieuwe inzichten inzake ontstaans- en bewoningsgeschiedenis van de site, eventueel ook over de materiële cultuur?
- Uit welke periode dateren de vondsten? Kan er een functionele interpretatie aan gegeven worden?
- Wat is de datering en samenstelling van aangetroffen ophogingslagen?
- Zijn er bouwsporen die aan het licht komen die te linken zijn aan het voormalige Kapucinessenklooster en/of de kapel?
- Eventuele menselijke begravingen (inhumaties, grafkelders)? Zo ja, wat is de begravingensdichtheid uitgedrukt in minimum aantal individuen per oppervlakte?

Het onderzoeksdoel is geslaagd als na het (voor)onderzoek op bovenstaande vragen een antwoord kan geformuleerd worden.

Onderzoeksstrategie, -methode en -technieken

Archeologisch onderzoek dient na het verkrijgen van de bouwvergunning, maar voor de geplande werkzaamheden uitgevoerd te worden.

Verspreid over de zone van de geplande bodemingrepen dienen enkele proefsleuven en putten gegraven te worden, conform hoofdstuk 8.6 uit het Onroerenderfgoeddecreet.

Op **figuur 4** wordt een inplanting van deze proefsleuven en putten geadviseerd, waarbij gestreefd wordt naar een goede ruimtelijke spreiding binnen de kerk. Er wordt maximaal 12.5% onderzocht, wat neerkomt op 30m² sleuven of putten. De afmetingen van deze putten en sleuven kunnen lokaal variëren, maar zijn telkens minimaal 1 meter breed.

De tegels worden op voorhand plaatselijk verwijderd. De aansluitende afgraving gebeurt door een graafmachine met platte bak. Gezien de beperkte werkruimte zal dit wellicht een kleine mini-graver zijn. Opgelegde vlakken mogen niet betreden worden met de kraan en/of ander zwaar materieel. Werkputten worden aangelegd tot op het eerste relevante archeologisch niveau, onder begeleiding van de verantwoordelijke archeoloog.

Vooraleer verder wordt verdiept naar het volgende vlak, worden alle grondsporen in het bovenliggende vlak steeds volledig afgewerkt. Bakstenen structuren, vloeren e.d. worden niet uitgebrouwen, tenzij dit strikt noodzakelijk is voor de aanleg van een volgend vlak.

Eventuele muren worden in opstand bewaard tot de ruimte volledig geregistreerd is. Vloeren worden in detail gedocumenteerd in functie van gebruikssporen en resten van er op of in gebouwde constructies (binnenmuren, doorgangen, negatieve sporen, ...). Vloeren worden minstens in hun geheel gefotografeerd. Bij een vloer met een bepaald patroon worden detailfoto's genomen met schaallat. Een vloer met decoratieve tegels dient in detail te worden ingetekend en gefotografeerd.

De uitvoering van het vooronderzoek gebeurt verder volgens de Code Goede Praktijk, eventueel aangevuld met bijkomende maatregelen indien de sporen en/of vondsten daartoe aanleiding geven. Deze eventuele maatregelen worden bepaald door de erkend archeoloog.

Als de proefsleuven en putten uitwijzen dat er archeologische vindplaatsen in de ondergrond aanwezig zijn, dan dient er een (of meerdere) zone(s) afgebakend te worden voor een vervolgonderzoek. Het uitgesteld vooronderzoek moet uitwijzen of dit kan voorafgaand aan de werken door middel van een opgraving of dit via werfopvolging dient te gebeuren.

Het spreekt voor zich dat de erfgoedconsulenten bouwkundig erfgoed van het Agentschap onroerend erfgoed en dienst Monumentenzorg en erfgoedzaken van stad Brugge op de hoogte gebracht worden van de start van de werken.

Een team van twee archeologen lijkt voldoende om dit onderzoek uit te voeren. Hierbij dient de veldwerkleider over aantoonbare ervaring (min. 5 door OE goedgekeurde rapportages) te beschikken inzake archeologisch onderzoek in stedelijke context en bij voorkeur met ervaring in de Brugse binnenstad.

In de huidige kerk, die dateert van 1845 werden in principe geen inhumaties meer bijgezet. Aangezien het bureauonderzoek aantoont dat er mogelijk restanten van het Kapucinessenklooster op het plangebied kunnen voorkomen, is de kans op het aantreffen van menselijke overblijfselen echter niet onbestaande en dient een fysisch antropoloog het team van archeologen bij te staan (op afroepbasis). De overige personeelsvereisten zijn conform de Code van Goede praktijk.

Criteria niet uitvoering

Het onderzoek kan niet plaatsvinden als er niet voldoende maatregelen zijn getroffen met betrekking tot veiligheid.

Risicofactoren

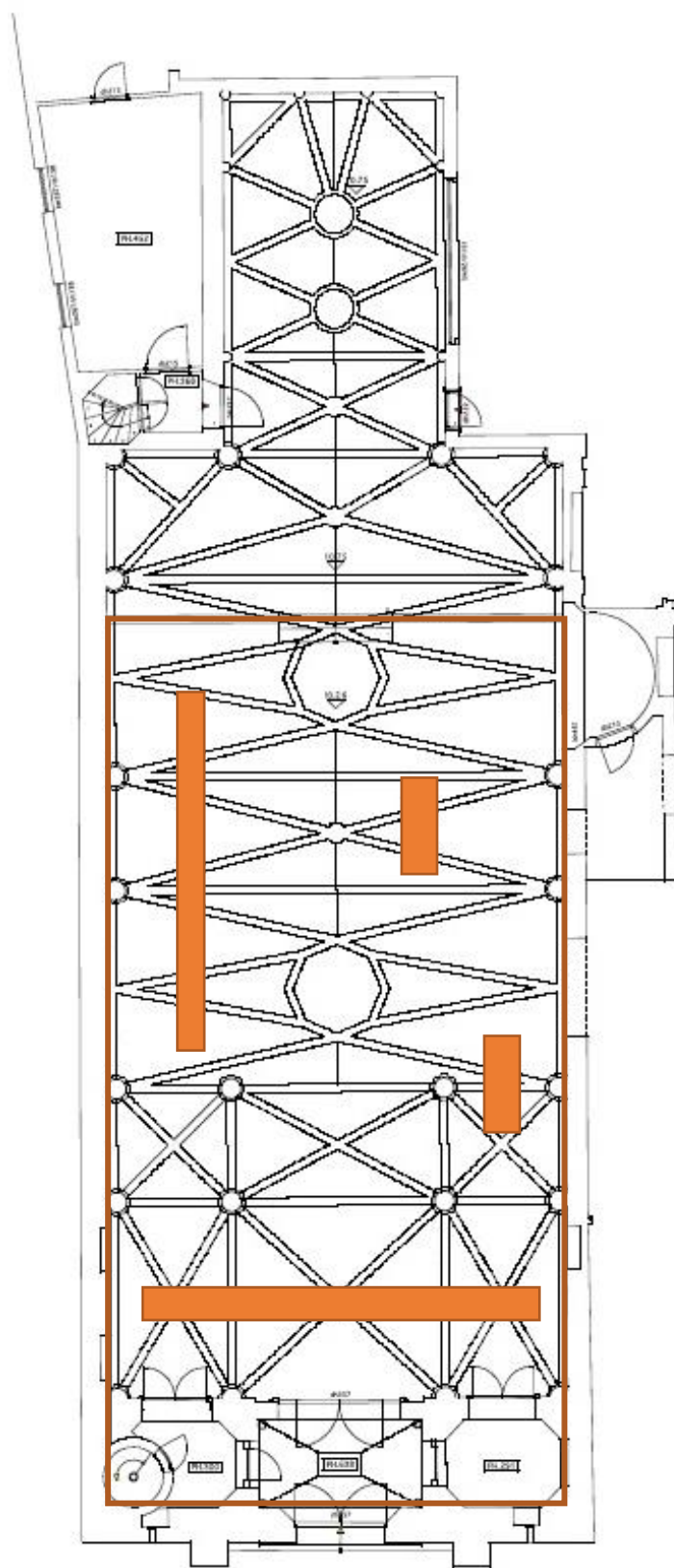
De risicofactoren zijn dezelfde als hierboven vermeld bij de criteria tot niet uitvoering.

Vondsten

Conservatie en overdracht van het archeologisch ensemble gebeurt na afloop van het (voor)onderzoek met ingreep in de bodem conform aan de artikels 5.2.1, 5.2.2 en 5.2.3 van het Onroerend Erfgoeddecreet. Bij de start van het vooronderzoek worden door de erkende archeoloog en de initiatiefnemer duidelijke afspraken gemaakt met betrekking tot de overdracht van het archeologisch ensemble bij de eigenaar en het erkende onroerend erfgoeddepot of andere bewaarder van het archeologisch ensemble. Na het beëindigen van de verwerking en het opleveren van de eindrapportage vindt de overdracht van de vondsten plaats.

Criteria wanneer afgeweken wordt van de voorziene onderzoeksmethode:

- o N.v.t.



GRONDPLAN KERK

Figuur 4: indicatieve aanduiding van de geplande putten en sleuven in de kerk

4. Bijlage

Lijst figuren

- Figuur 1/Plan 2: aanduiding van het plangebied t.o.v. het GRB
- Figuur 2/Plan 21: syntheseplan met aanduiding van de geplande bodemingrepen t.o.v. de huidige toestand.
- Figuur 3: grondplan van de kerk met aanduiding van de geplande bodemingrepen t.o.v. de huidige toestand
- Figuur 4: indicatieve aanduiding van de geplande putten en sleuven in de kerk